

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

**Diana, Antonino
Lugduni, M. DC. LXXX.**

138. An non solum quando debitor, sed etiam creditor dubius est de
solutione debiti, sit illud restituendum? Et quid est dicendum in casu, quod
adulter dubitet, an filius sit suus vel mariti, si ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

Quæ hic est
Ref. antecede-
ns à §. 1.

cap. 3. dub. 2. & illam absolute tenent Doctores magni nominis, quos ego ipse citavi in 2. p. §. 3. *Miscell. resol.* 4. quibus nunc addo Doctores quos affert, me etiam citatos, Barboza in *Decretum Gratiani* p. 2. causa 14. q. 5. c. 5. cum Valero in *differ. ut fori, ver. remisso, differ.* 5. n. 2. & Celestino in *comp. Theol. mor.* tr. 9. c. 4. n. 8. & ratio est. Primum ex eo, quia teneretur emptor malæ fidei rem reddere domino, & non latroni, quia ex meliori statu eam traducat ad peiorem, sed hoc si ita esset, non obstat. Ergo, &c. Probo antecedens nullo iure nec iustitiæ, nec charitatis teneor cum graui meo incommodo rem reducere alterius in meliorem statum quam erat, quando eam emi, siue conscius, siue nescius illius conditionis, sed quando emi, res erat in latronis manu, ergo satis erat rem iterum in eadem manu reponere, licet ab aliis sit subripienda, cum ob retentionem non fuit in causa, ut à domino ad locum tutum recipere-
tur; ergo, &c. Probatur efficacius ex eo, quod res non habet meliorem statum in manu emptoris malæ fidei, quam furis, nam saltem habet æqualem, quia uterque fur est, imò priorem; quod sic ostendo. Nam status rei alienæ sumitur à facilitate, vel difficultate redeundi ad dominum; sed fieri potest, ut emptor malæ fidei sit rapacior, atque ipso fure tenacior, imò frequentius ita erit, ergo difficilius reddetur domino à possessore malæ fidei, quam à fure. Confirmatur deinde, quia actio ipsa furis recipientis rem alienam, non est mala, imò bona ex obiecto, quia recte tendit & sancte ad restitutionem. Ergo nec ipsa actio reddendi facta ab emptore, quia mouetur ab intentione reponendi rem saltem in statu, in quo illam inuenit, ergo sicut non peccat latro accipiendo, ita nec emptor reddendo. Præterea, quia ex opposita sententia sequeretur, ut si rem iam accepi, & nondum pretium reddidi, cogat & pretium latroni reddere (repetit enim multis minis,) & teneat rem domino præbere ex iustitia. Antecedens præterquam quod durum, falsum etiam apparet; quoniam æque rectius ante pretij solutionem, atque depositarius malæ fidei non teneretur graui damno suo seruare rem alienam, sed illam ad illud euitandum latroni reddere potest. Ergo, &c. Tandem non maior est fur, & malæ fidei possessor inuito domino emptor malæ fidei, quam fur, qui à fure rem auferret; sed fur qui furatus est à fure, potest, reddere eidem furi, ut docet S. d. *verb. fur-tum. nu. 11.* cum Alensi, D. Antonino, & Angelo, quos citat. Imò secundum Nauarr. supra non solum potest, sed debet, cum D. Anton. Syluestro, & iure quod citat. Ergo.

RESOL. CXXXVII.

Quis vendidit scapham, v. g. frumenti foratam, cuius pretium postea decreuit, quæritur, an teneatur restituere pretium frumenti secundum quod venditum fuit, an secundum taxationem temporis, in quo restitutionem facit?

Et quid est dicendum, quando res apud furem melior facta est, augmento intrinseco, veluti si pullus equinus furatus adoleuit, an in tali casu semper restitutio fieri debeat rei spectata secundum optimum statum quem in manu furis habet?

Et quid est sciendum, quando prædictus pullus equinus deterior factus est, &c. Ex p. 4. tract. 4. & Milc. Resol. 63.

Sup. conten-
to in hac
Ref. magis
latè in ro. 8.
tr. 7. Ref. 9.
per totam, &
in alio §. eius
annot.

§. 1. **H**ic casus frequenter potest accidere, & negatiue respondendum est, sufficit enim in simili-
bus casibus restituere vel rem ipsam numero, vel
aliam eiusdem numeri & bonitatis, vel denique eius-
dem pretium siue æstimationem præsentem, nisi domi-
nus venditurus fuisset, & habiturus illud lucrum. Nec

obstat quod fur tempore intermedio carius vendendo
lucrum ceperit, nam hoc pertinet ad eius industriam. Et
ita quamvis non ita certo tamen probabiliter dici po-
test, de rebus vsu non assumptibilibus satis fieri credi-
tori, si equus ipse restituitur omnino talis, qualis abla-
tus fuerat & si vel tunc cum auferebatur, vel tempore
intermedio pluris valuerit, & hæc omnia valde notan-
da docet Layman in *Theol. mor.* l. 3. sect. 5. tr. 2. c. 4. n. 6.
qui citat Lessium, Molinam, & Nauarram.

2. Notandum verò quod secus dicendum erit quan-
do res apud furem melior effecta est augmento intrin-
seco, veluti si pullus equinus furatus adoleuit: nam in
tali casu semper restitutio fieri debet rei, spectata se-
cundum optimum statum quem in manu furis habuit,
ex Vlpiano in l. *restitutio. ff. de condit. furti.* Angelo
ver. furum §. 44. Syluestro *ver. restitutio* 3. q. 7. dicto 1.
Covarr. in *reg. peccatum* p. 2. §. 6. n. 2. & aliis, quod ego
limito cum Nauarra l. 4. c. 1. n. 34. & Vasquez *opus.*
de restit. c. 5. §. 1. dub. 12. nisi ita res apud dominum si-
militer deterior facta esset, & si ab iniquo possessore in
statu optimo restituta fuisset, ut si, verbi gratia, fur rem
furatam in optimo statu restituisset, & tamen à domino
tunc diuendita non fuisset, sed seruata, & inde deterior
facta esset, tunc satis erit si fur restituat rem in statu
deteriore.

RESOL. CXXXVIII.

An non solum quando debitor, sed etiam creditor dubius
est de solutione debiti, sit illud restituendum?

Et quid est dicendum in casu, quo adulter dubitet, an
filius sit suus, vel maritus, si nihil possit prehendi, dili-
gentia facta?

Et quid si mater affirmat cum iuramento esse filium adul-
teri, prolesque sit similis adultero?

Et quis filium illegitimum alere teneatur, quando dubita-
tur, quis sit pater illius, quia nimirum plures matrem
cognoverunt?

Et an quilibet pater deiciente, vel nolente filium alere,
alius sit obligatus in integrum, ne proles alimentis de-
stituatur? Ex p. 1. tr. 5. & Milc. §. Ref. 27.

§. 1. **C**asus accidit mihi in facti contingentia cum
Hermannus Scheus Bibliopola; nam ego, &
ipse dubitabamus de solutione pretij cuiusdam libri
certo ex sua officina desumpti. Ideo pro decisione cas-
us suppono, quod, quando aliquis certus est quod quo-
cumque titulo iustitiæ debebat alteri aliquid, dubitat
verò, an id satisfecerit, vel restituerit, teneatur non ob-
stante dubio rem integram soluere.

2. Sed difficultas est, quid dicendum, si non solum
debitor dubitaret an soluerit, sed etiam creditor an re-
ceperit? Ad hoc respondet Tannerus 1. 2. disp. 2. qu. 6.
dub. 3. n. 48. tunc non teneri creditorem restituere, quia
in tali dubio utriusque partis, melior est conditio cre-
ditoris possidentis suam pecuniam. Sed contra est, quod
debitum est, & solutio debita adhuc utroque dubitan-
te, vnde teneretur restituere. Sed limitat hoc Layman l. 1.
c. 1. c. 1. n. 1. probabile reputans quod in hoc casu debi-
tor non teneretur ad integram solutionem, sed ad par-
tem, iuxta quantitatem dubij. Nam æquitas, inquit, non
patitur, ut debitor sine sua culpa subeat periculum solu-
endi bis integrum debitum, creditor autem qui pari-
ter dubitat, nulli periculo sit expositus. Sed certe pro-
babilius videtur, quod teneatur integrè soluere propter
rationes factas pro conclusione: conueniens autem vi-
detur, quod dum uterque dubitat, apud se rem compo-
nant. Et ita docet Magister Ildefonsus Dominicus
in suis eruditissimis commentariis ad 1. 2. D. Thomas 1. 3.
disp. 209. dub. 7. concl. 1. n. 118. in fine, & ita ego tunc
feci cum dicto Bibliopola.

3. Verum

3. Verum aliqui non damnarunt debitorem, si integram solutionem omittit, et nolle absolute restituere, quia opinio Tanneri est satis probabilis ut optime observat Pater Franciscus de Lugo de principiis Theolog. mor. p. 1. c. 2. q. 3. n. 27. in fine. Licet opinionem Tanneri, & Layman non admittant Card. Lugo de iust. tom. 1. disp. 18. sect. 1. n. 7. cum segg. & Bardi de conscientia disp. 6. c. 9. §. 16. n. 4. Sed ego cum Ildefonso, & Francisco Lugo ubi supra puto probabilem esse.

4. Sed si quæras hic, quid dicendum in casu, quo adulter debet an filius sit suus, vel mariti, si nihil certi possit deprehendere, diligentia facta, debet indicare filium esse mariti, nec tenetur alimenta restituere, vel prestare. Ratio est, quia maritus est in possessione; atque adeo dum nihil certi deprehenditur, mariti est indicandus. Sic Mascard. de probationib. concl. 88. Molina 1. 4. disp. 101. n. 3. Salon. 2. 2. q. 62. art. 6. in fine. Azor. 3. lib. 5. c. 6. q. 8. Henric. 1. 1. c. 12. n. 2. lit. M. Lessius 1. c. 10. dub. 6. n. 40. Filluc. 11. 32. n. 223. Bonac. de matrimonio, q. 4. p. 17. n. 8. Qui subdit hoc esse verum, etiam si mater affirmet cum iuramento esse filium adulteri, proleque similis sit adultero, nam hæc signa sunt fallacia. Sed hoc cum grano salis est admittendum: licet enim dictum mariti etiam iuramento firmatum, si feratur in gratiam adulteri, & ex eius amore, vel ut sic diutius lucretur, suspectum reuera sit. Sed si serio vicina morti, & in suæ conscientie satisfactionem, cum non suppetant circumstantiæ, quæ testimonium suspectum reddant, testimonium perhibeat, & sui dicti proponat non levia fundamenta, ut absentiam viri, quod longo tempore adeam non accessit, & ardeant aliæ circumstantiæ, possunt facere prudentem opinionem, si non debitam probationem. Et hæc omnia docet Ildefonso dub. 7. concl. 6. n. 174.

5. At etiam magis difficultas adest quis filium illegitimū alere teneatur, quando dubitatur quis sit pater illius, quia nimirum plures matrem cognoverunt.

6. Dico primo, si sit ex vno patre spurio, & ex alio naturalis, hunc teneri ad alendum, cum eius filius præsumitur: nam in dubio, potius naturalis quam spurio præsumendus est filius, ut porè qui honestius, & filio favorabilis. Ita Vasquez 1. 2. disp. 66. c. 8. n. 43. Castro Palao 1. 1. disp. 3. p. 17. n. 6. n. 14.

7. Dico secundò, quoties uterque parens dubius æqualiter reddidit filium naturalem, vel spiritum, quilibet tenetur æqualiter alere filium: Hic enim habet actionem adversus patrem, ut alimenta sibi dentur. Cum ergo determinare non possit eius pater dignoscere, ne talis actio videatur inutilis, debet alimentorum debitum inter verumque dividere. Sic assertunt Vasq. supra, Castro 1. 1. Salas n. 247. Bonac. n. 10. Molina 10. 4. 11. 3. disp. 103. n. 3. Rebellius 1. 3. q. 10. n. 21. Villalob. tom. 1. 1. 1. difficult. 1. n. 12.

8. Addunt Villalobos, & Bonacina, quolibet patre deficiente, vel nolente filium alere, alium esse obligatum in integrum, ne proles alimento necessario destituatur. Hoc tamen refellunt Salas num. 248. & Castro supra; quoniam adversus quemlibet non habet filius integrum ius, quod mihi quoque verisimilius apparet. Quod si parentes de quibus dubitatur, inæquales sint in divitiis, & nobilitate, Vasquez asserit parum referre, ut ditiori, seu nobilitiori filius potius tribuatur, quam alteri; ac per consequens obligationem alimentorum non magis ad ditorem seu nobiliorem, quam ad alios pertinere. Melius tamen Salas, & Castro supra docent, posse matrem a ditiori, seu nobilitiori filij alimentum exigere; quia ditior & nobilitior meliora tenentur alimenta præbere filiis suis.

9. Verum licet superius dicta sint probabiliora, & communiora, tamen probabiliter aliquis dicere posset, in supradicto casu nullum teneri ad præstandum alimenta, sed debere ali à matre, seu aliis, sicut si pater

esset mortuus. Et ex hoc inconuenienti educationis proles incerto patre damnatur coitus inter solutas personas: & nulla etiam gentium barbarum lege fuit permisum, quod vna mulier habeat duos viros, licet unus vir naturæ & veteri, & aliis, plures potuerit habere uxores. Id autem ultra hoc probatur primò, quia debitum incertum non est æquum satisfieri solutione certa. Secundò, quia nullus debet spoliari pecunia, quam possidet ob debitum incertum. Cum ergo debitum alimentorum sit incertum apud quemlibet ex his qui possunt reputari parentes, non debent obligari ad alimentorum solutionem dubio durante. Et ita observat Doctus Magister Ildefonso ubi supra in 1. 2. tom. 2. contr. 109. dub. 7. concl. 7. n. 177.

RESOL. CXXXIX.

An quando non solum debitor, sed creditor etiam dubius est, num debitum sit satisfactum, teneatur adhuc debitor illud solvere?

Et in dicto casu an ad integram solutionem, vel ad partem secundum dubij proportionem debitor teneatur?

Et quid, quando solum debitor certus est de debito, sed dubius de solutione? Ex part. 4. tr. 3. Resol. 32.

§. 1. Clarum est quando solum debitor certus est de debito, sed dubius de solutione, teneatur solvere, ut communiter tradunt Doctores, Sancius in se lectis disp. 43. n. 9. Sanchez in sum. tom. 1. l. 1. c. 1. n. 1. Valq. in 1. 2. disp. 66. c. 7. nu. 41. Salas in 2. 2. tr. 8. c. 33. n. 7. & alij ratio est, quia creditor possidet actionem debiti. Ergo illum in dubio privare non potes, ne debito certo æqualis sit solutio dubia, nec inæqualitas alterius possessioni præualeat.

2. Difficultas igitur est, quando sunt dubij de solutione non solum debitor, sed etiam creditor; in hoc casu debitorem etiam obligatum esse ad solutionem, tenet Morella tom. 1. disp. 1. c. 1. dub. 2. n. 65. quia certum est, debitum fuisse contractum, & per consequens creditorem acquisivisse ius contra debitorem, ut si pro debito satisfaciatur, & dubium est an fuerit satisfactum. Ergo ne debitor spoliatur creditorem sua possessione, retinetur in eo dubio solvere debitum iam contractum. Deinde non videtur ratio, cur potius melior sit conditio debitoris possidentis quando uterque dubitat, & non quando solus debitor dubitat.

3. Sed contrariam sententiam tuetur Tannherus in 1. 2. D. Thom. di. put. 2. q. 6. dub. 4. num. 49. ubi sic ait. Quoties ex parte operantis supponitur certa obligatio ad aliquid faciendum, & dubium manet an ei fuerit satisfactum, tunc omnino eligenda est pars tutior. Exempla sunt, si quis dubitet an dies ieiunii totus præterierit, an horas dixerit, an voto satisfecerit, &c. Et id etiam faciendum in materia iustitie omnes asserunt, ut cum quis dubitat an creditori satisfecerit, quod utique verissimum est, si ipse tantum debitor ea de re dubitet, creditor autem existimet non fuisse satisfactum. At si uterque dubitet, existimo meliorem esse conditionem possidentis debitoris, quia non est causa cur uterque æquè dubitante debitor potius qui possidet, còque ipso melioris sit conditionis, quam creditor, sequi debeat partem tutiorem, quando uterque simul hoc casu eam sequi non potest. Ita Tannherus. Sed ego in tali casu non sine magna probabilitate, ut reor, non ad integram solutionem, sed ad partem secundum dubij proportionem, obligare debitorem, & ita tenet Paulus Layman in Theolog. mor. l. 1. tr. 1. cap. 5. §. 4. num. 42. ubi sic asserit. Si in utramque partem æquale rationabile dubium sit utrum pecuniarum debitor illas soluerit, nec